

A Biblia értelmezésének alapelvei – ahogyan egy természettudós látja

(Auslegungsgrundsätze zur Bibel aus der Sicht eines Naturwissenschaftlers)

Írta: *Professzor Dr. Werner Gitt, Braunschweig*

Fordította: *Máté Zsuzsa* (2013. április)

Tagolás:

A1: A következtető értelmezési alapelv

A2: Jézus a kulcs a Bibliához

A3: Hogyan kezeljük a Biblia tudományos szempontból releváns kijelentéseit?

A Biblia lényegéről, üzenetéről, értelmezéséről, jelentőségéről, érvényességéről és tekintélyéről a legkülönbözőbb hivatást gyakorló emberek gondolkodtak már el: filozófusok, költők és írók, különféle tudományágakat művelő természettudósok, úrhajósok, politikusok, történészek, művészek, sportolók és nem utolsósorban az összes elképzelhető teológiai irányzat képviselői (reformátorok, ébredési prédikátorok, a Bibliát Isten Igéjének tekintők és modernisták). Tapasztalatból tudjuk, hogy egy evangéliumi gyülekezetben mást olvasnak ki ugyanabból a Bibliából, mint valamely szektában. Egy evangélikus más eredményre jut, mint egy pünkösdista. Ugyanazt a bibliai szakaszt egy és ugyanazon hitközösség képviselői is gyakran eltérő módon értelmezik. Ez egy komoly probléma a Bibliával kapcsolatban. Jogosan merül fel a kérdés: olyan pontatlanul van megírva a Biblia, hogy szinte bármit ki lehet belőle olvasni? Vagy azon múlik, ahogyan az olvasó hozzááll ehhez a könyvhöz? Egyszóval: a szerzőn vagy az olvasón múlik a dolog?

A Bibliának van vagy 45 szerzője, akiket Isten felhasznált arra, hogy továbbítsák az Igéjét. Azonban a bibliai könyvek tulajdonképpen szerzője Isten, az Atya, Jézus Krisztus, a Fiú és a Szent Szellem. Ezt többek között az alábbi bibliai idézetek támasztják alá:

- „A teljes Írás Istentől ihletett” (2Tim 3,16).
- „Mert én nem embertől vettem, nem is tanítottak rá, hanem Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kaptam” (Gal 1,12).
- „A Szent Szellemről indítva szólaltak meg az Istentől küldött emberek” (2Pt 1,21).

Ebből az következik, hogy a Biblia tartalma igaz és tökéletes (4Móz 23,19; Zsolt 119,160; Péld 30,5). Isten azt akarja, hogy Igéje gazdagon lakozzon bennünk (Kol 3,16), és megtartsuk mindazt, ami Benne meg van írva (Józs 1,8), ezért különösen fontos számára, hogy az Igét jól meg is értsük (Jel 2,7a). Ezért magától értetődik,

hogy magában a Bibliában számos olyan értelmezési alapelvet találunk, amely a jobb megértést szolgálja.

Tudományos szempontból két fogalom írja le, hogyan kezeljük a Bibliát: az exegézis és a hermeneutika. Az **exegézis** [gör. *exegesis* = magyarázat, értelmezés] arra próbál választ találni, mit jelentett a szöveg (eredetileg). Ezzel szemben a hermeneutika [gör. *hermeneutike (téchne)* = egy szöveg, főként a Biblia értelmezésének és magyarázatának tudományos módszere] az értelmezés alapelveivel foglalkozik (a más érintően). Ez az értelmezés metodikája és művészete.

A következőkben az A1, A2 és A3 pontban mi (csak) három bibliaértelmezési alapelvet fogunk taglalni, amelyeket a Biblia ajánl. Ezeket az alapelveket példákkal fogjuk szemléltetni. Az A1 és az A2 pontnál azzal a példával fogjuk kezdeni, amelynél a Biblia azt a bizonyos értelmezési alapelvet saját maga is alkalmazza. Ezután ehhez kapcsolódóan olyan kérdéseket válaszolunk meg, amelyekre a Biblia közvetlen módon nem válaszol, azonban a választ a bemutatott módszer alapján saját magunk is megtalálhatjuk.

A1: A következtető értelmezési alapelv

Következtető gondolkodáson azt a formális logikai eljárást értjük, amikor az előfeltételekből kiindulva vonunk le egy következtetést. Ez a következtetés aztán egy *új megállapítás*, amelyre pusztán gondolkodás útján tettünk szert. Amikor új ismeretek megszerzéséről van szó, a következtető gondolkodásnak központi szerepe van a természettudományok terén, de ugyanúgy a humán tudomány valamennyi ágában is.

Ezzel a gondolkodási alapelvvel gyakran szembesít bennünket a Biblia is. Sőt állítom, hogy következtető gondolkodás nélkül egyáltalán nem értelmezhetjük helyesen a Bibliát. Ha a Biblia mindazokat a megállapításokat tartalmazná, amelyekre következtetés útján saját magunk is szert tehetünk, akkor sok száz kötetből állna. Isten azonban csak egyetlen egy könyvet adott nekünk, ehhez azonban megkaptuk a gondolkodás adományát és a Szent Szellemet is. Így saját magunk is képesek vagyunk lényegi következtetéseket tenni.

I. Példa arra, amikor a Bibliában szerepel a megoldás:

A feltámadás alátámasztása az Ószövetség alapján: Amikor Isten elhívta Mózeset, így szólt: „Én vagyok atyádnak Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene” (2Móz 3,6). Jézus az Újszövetségben (a Máté 22,31-33-ban) ebből az igehelyből kiindulva következtetés útján támasztja alá a halottak feltámadását:

„A halottak feltámadásáról pedig nem olvastátok-e, amit Isten mondott nektek (2Móz 3,6): Én vagyok Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene? **Az Isten nem a holtak Istene, hanem az élőké.** Amikor a sokaság ezt hallotta, álmélkodott tanításán.”

Jézus itt hallgatói füle hallatára alkalmazza a következtető gondolkodásmódot, amikor a Bibliát értelmezi. Ha az élet hozzátartozik Isten lényéhez, és ha Isten Ábrahám, Izsák és Jákób Istene, akkor logikus, hogy az ősatyák nem maradhatnak a halálban. Miután azonban Ábrahám, Izsák és Jákób meghaltak, ebből az következik, hogy fel kell támadniuk a halálból. Az élő Isten csak az élők Istene lehet.

II. Példák arra, amikor a Bibliában nem szerepel a megoldás:

1. Ádám fiainak a házassága: Arra a gyakran feltett kérdésre, hogy kit vettek feleségül Ádám fiai, a Bibliában nincs közvetlen válasz. Ez azonban nem is szükséges, mert ki lehet következtetni. Az 1Mózes 5,4-ben ezt olvassuk: „Ádám nyolcszáz évig élt, és még nemzett fiaikat és leányokat”, vagyis nagyon sok utóda volt. Ádám és Éva voltak az első emberek, és ők voltak egyedül azok, akiket Isten közvetlenül teremtett. Ezért kezdetben a testvérek közötti házasság volt az egyetlen lehetőség. Még olyan közel voltak a teremtéshez, hogy genetikai károsodástól nem kellett tartaniuk. Csak a 3Mózes 18-ban tiltja meg Isten a közeli vérrokonokkal való házasságot (a vérfertőzést).

2. Mózes és a pusztában található szikla: Mindnyájan tudjuk, hogyan vonult ki Izráel népe Egyiptomból. A nép negyven éven át vándorolt a pusztában, hogy eljusson az ígéret földjére. Aki valaha járt a pusztában, tudja, hogy ott a víz drága kincsnek számít. A 2Mózes 17-ben ezt olvassuk:

1. Ezután útnak indult Izráel fiainak egész közössége a Szín-pusztából, és ment táborhelyről táborhelyre az Úr parancsa szerint. Táborot ütöttek Refidímben, de nem volt ivóvíze a népnek.
4. Ekkor segítségért kiáltott Mózes az Úrhoz. Ezt mondta: Mit csináljak ezzel a néppel? Kis híja, hogy meg nem köveznek!
5. De az Úr így szólt Mózeshez: Menj végig a nép előtt, és végy magadhoz néhányat Izráel vénei közül, vedd kezébe botodat is, amellyel a Nílusra ütöttél, és menj!
6. Én majd ott állok előtted a sziklán, a Hóreben. Üss a sziklára! Víz fakad belőle, és ihat a nép.

Mózes tehát azt a megbízást kapja, hogy üssön a sziklára, és Isten vizet fakaszt belőle. Később a 4Mózes 20 egy hasonló helyzetet mutat be ugyanabban a pusztában. Megint nincs víz. Mózes újból Istenhez fordul, és Isten most a következő választ adja:

8. Vedd a botodat, és gyűjtsd össze a közösséget testvéreddel, Áronnal együtt, és szemük láttára **parancsoljátok meg** a sziklának, hogy adjon vizet...
9. Mózes tehát elvette a botját az Úr színe előtt a kapott parancs szerint.
10. Azután összegyűjtötte Mózes és Áron a gyülekezetet a szikla elé...
11. Azzal fölemelte Mózes a kezét, és kétszer **ráütött botjával a sziklára**. Erre sok víz fakadt, és ivott a közösség meg az állatok.
12. Akkor ezt mondta az Úr Mózesnek és Áronnak: Mivel nem hittetek bennem, és nem tartottatok szentnek Izráel fiai előtt, nem vezethetitek be ezt a gyülekezetet arra a földre, amelyet nekik adok.

Itt most egy problémával találjuk szemben magunkat: miért kell Mózesnek egyszer *ráütni* a sziklára, máskor pedig *parancsolni* neki? Mi értelme van ennek a változtatásnak, amikor egy és ugyanazon dologról van szó?

Mózes ugyanúgy üt a sziklára, mint először, mégis kemény büntetést kap érte. Negyven éve halad a cél felé, és most Isten nem engedi meg, hogy bemenjen a megígért földre. Meg lehet ezt érteni? Van abban valami logika, hogy egyszer rá kell *ütni* a sziklára, máskor pedig *parancsolni* kell neki? Mi ennek a problémának a megoldása? Miért kellett Mózesnek először **ráütni** a sziklára, másodszor pedig **parancsolni** neki?

Az Úr Mózesből mindenekelőtt engedelmisséget kívánt. De miért kéri azt, hogy egyszer így, aztán pedig amúgy viszonyuljon a sziklához? Egy újszövetségi igehely segítségével következtethetjük ki a választ. Az 1Korintus 10,4-ben hivatkozással Izrael népe pusztai vándorlására a következőt találjuk:

„Mindnyájan ugyanazt a szellemi italt itták, mert a lelki kősziklából ittak, amely velük ment. Az a kőszikla pedig a Krisztus volt”.

Krisztus **egyszer** szenvedte el, hogy ráütnék, és ez a kereszten történt. Soha többé nem fognak ráütni, hiszen az 1Péter 3,18-ban ez áll: „Krisztus szenvedett **egyszer** a bűnökért”. Isten az emberiség bűnét csak **egyszer** terhelte Rá, és soha többet nem teszi ezt. Most a bűnökről *beszél*ni lehet Krisztussal, és Neki hatalma van megbocsátani a bűnt. Isten ezt az ószövetség idején a pusztai szikla képén keresztül akarta bemutatni. Mózes engedetlensége tönkretette ezt az Isten által elgondolt képet. Ezért nem mehetett be Mózes az ígéret földjére.

3. Amikor a teremtés alapján következtetünk a Teremtőre: Jellegzetes példája ennek a Róma 1,19-20, amely különösen is próbára teszi következtetésre való képességünket. Itt a következő logika szerint gondolkodunk: a teremtett dolgok ismeretéből (nagyságuk, kicsinységük, zsenialitásuk, rendeltetésük) következtetni tudunk arra, hogy létezni kell Teremtőnek:

„Mert ami megismerhető az Istenből, az nyilvánvaló előttük, mivel Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Ami ugyanis nem látható belőle: az ő örök hatalma és istensége, az a világ teremtésétől fogva **alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható**. Ennélfogva nincs mentségük.”

Alkalmazzuk tehát ezt a képességünket a gyakorlatban! Elég, ha megvizsgáljuk a Teremtő néhány különleges alkotását, és aztán ebből következtetünk. Álljon itt erre két példa!

3.1. Az emberi szív: A szívünk egy pumpához hasonlít, amely azonban bámulatos teljesítményre képes. Minden szívverésünk 70 cm³ vért pumpál, ez percenként 5 liter. Egy nap 100 000-szer ver a szívünk. A szív napi teljesítménye akkora, mint egy lift motorjának a teljesítménye, amely öt emelet magasra visz fel egy embert. Hetven év alatt a szívünk 2,5 milliárdszor ver. Eközben olyan sok vért pumpál ki, amellyel meg lehetne tölteni egy óriási felhőkarcolót. Ez 250 millió liter vérnek felel meg. A szív a test minden részét ellátja vérrel az artériák, vénák és kapillárisok sokszorosán

elágazó, 150 000 km hosszúságú hálózatán keresztül, amely egymás mellé helyezve a Föld területének majdnem négyszeresét tenné ki.

Az emberi szív 70-80, néha akár 100 évig is megszakítás nélkül dolgozik, és gyakran minden beavatkozás nélkül. Nem hasonlítható az emberi technika egyetlen produktumához sem. Milyen következtetésre jutunk, ha a szív eredetét keressük? A zsolttáros találó választ ad a kérdésre:

„Magasztallak téged, mert félelmes és csodálatos vagy; csodálatosak alkotásaid, és lelkem jól tudja ezt” (Zsolt 139,14).

3.2. Az emberi agy: A legösszetettebb alkotás, amelyet az ember egyáltalán ismer, a saját agya [1]. Agykérgünk 100 milliárd építőelemből áll – ezek idegsejtek vagy neuronok. Szinapszisok százai és ezrei kapcsolják össze őket egymással. Kapcsolási tervüket senki sem ismeri. Az építőelemek elképzeltetlen száma és a kapcsolódások foka alapján fel lehet becsülni, mekkora ráfordítást jelentene ennek az ábrázolása. Ha egy ehhez hasonló komplex kapcsolási tervet ábrázolni akarnánk, több km² papírt kellene sűrűn teleírunk. Gondoljuk meg, hogy 1 km²-ben 1 millió m² van. Egy m² egy A0-ás méretű rajznak felel meg. Azonban senki sem ismeri az agy tényleges struktúráját és működési módját. Ha ismernénk ezeket az elveket, ezek szerint alkotnánk meg a számítógépeinket. Nemrégiben ezt mondta egy neurofiziológus: „Az emberi agy egyike azoknak a dolgoknak, amelyek a tudomány térképén a tudatlanság fehér foltjait alkotják”.

Az agy nem csupán a gondolkodásunk szerve. Ezen túlmenően állandó információáramlás zajlik az agy és az összes testrész között. Az emberi testet teljes mértékben parancsokat és jelzéseket továbbító csatornák hálózák be. Egymáshoz kapcsolódó idegrostok járják át a testünket 300 000 km hosszúságban – ez majdnem a Föld és a Hold közötti távolság.

Honnan származik az emberi agy? Ki volt az, aki megtervezte? Ki a megalkotója? A Róma 1,20 azt mondja, hogy alkotásaiból meglátható a Teremtő nagysága. Itt a következtetés képességére van szükség.

A2: Jézus a kulcs a Bibliához

A János 5,39-ben maga Jézus adja meg ennek a bibliaértelmezési alapelvnek az egyik lényeges bizonyítékát: „Ti azért kutatjátok az Írásokat, mert azt gondoljátok, hogy azokban van az örök életetek: pedig azok rólam tesznek bizonyosságot”. Itt Jézus az Ószövetségről (ÓSZ) beszél. Ha ez a kijelentés már az ÓSZ-re is érvényes, akkor természetesen sokkal inkább igaz az Újszövetségre (ÚSZ), amely a Jézus Krisztusról szóló kijelentés. Ezért kimondhatjuk ezt a döntő jelentőségű mondatot:

Az egész Biblia középpontjában Jézus Krisztus áll.

Jézus az ÓSZ-i írások alapján mutatta meg az emmausi tanítványoknak, ki Ő, és mi van Róla megírva. A Lukács 24,27-ben ez található: „És Mózesről meg valamennyi prófétáról kezdve elmagyarázta nekik mindazt, ami az Írásokban róla szól”. Mivel az

ÚSZ-ben megtalálható a Krisztusról szóló teljes kijelentés, amit az ÓSZ-ből megértettünk Vele kapcsolatosan, azt megvizsgálhatjuk az ÚSZ alapján. Ez egy fontos lépés a Krisztusra mutató ÓSZ-i igehelyek értelmezése során. Az ÓSZ Krisztusról nagyon sokféleképpen beszél:

- Krisztusra mint eljövendőre sok prófétai jellegű igehely utal, például az 5Mózes 18,15: „Prófétát támaszt atyádfiai közül Istened, az Úr, olyat, mint én, őreá hallgassatok!”
- Az ÓSZ rejtett módon szól Krisztusról. A nevét még nem jelenti ki, azonban soha véget érni nem akaró próféciaik során keresztül egyre világosabban elénk tárja a lényét (pl. Ézs 9,5-6).
- Olyan nyilvánvaló módon van Róla szó (pl. Ézs 53, Zsolt 22), hogy az adott kijelentés senki másra nem vonatkoztatható.
- Megjelenik az ÓSZ idején is, de nem mutatkozik be Isten Fiaként. Csak az ÚSZ-ből származó, további információk alapján tudjuk egyértelműen azonosítani a személyét (pl. lásd a II. 3. pontban Sámson születésének bejelentését).
- Az ÓSZ-ben előre veti árnyékát a közeledő Krisztus: különböző személyek (Ádám, Mózes, Illés, Melkisédek) révén, eseményeken (a rézkígyó feltűzése egy póznára, az özönvíz), tárgyakon (áldozati oltár), állatokon (bárány, oroszlán), szokásokon (páska és egyéb ünnepek) és tisztségeken (próféta, pap) keresztül. A beteljesedést (Azt, akinek mindez az árnyéka volt) az ÚSZ-ben találjuk meg.

Az ÚSZ mellett az ÓSZ egészét is át- meg átjárják a Krisztusra vonatkozó utalások. Ezért mondatunknak egyik lehetséges ellenpárját is megfogalmazhatjuk: **aki az ÓSZ-et nem Jézus felől közelíti meg, nem így olvassa és értelmezi, az előtt zárva marad.** Ez a problémája sok filozófusnak, de a modern teológusoknak is, akik behatóan foglalkoztak a Bibliával, tanulmányozták és kritizálták, de nem találtak rá Arra, akiről szól.

A következőkben megvizsgálunk néhány olyan textust, amelyeknél az A2 bibliaértelmezési alapelvet alkalmazzuk. Itt két esetet kell megkülönböztetnünk: azt, amikor a Biblia saját maga alkalmazza ezt az alapelvet, és azt, amikor mi vesszük alapul.

I. Példák arra, amikor a Bibliában szerepel a megoldás:

1.) Zsoltár 110,1: „Így szól az Úr az én uramhoz: Ülj a jobb kezem felől, míg ellenségeidet lábad zsámolyává nem teszem!” Ki Dávidnak ez az ura, akihez az Úr szól? A megoldást az ÚSZ adja meg, ott beszél Isten, az Atya Fiához, Jézushoz. Mindketten „Urai” Dávidnak. A Zsidók 10,12-13-ban találjuk meg a végleges magyarázatot: „Ő [Jézus] ellenben, miután egyetlen áldozatot mutatott be a bűnökért, örökre az Isten jobbára ült, és ott várja, hogy ellenségei zsámolyul vettessenek lába alá.” Az 1Korintus 15,24-27-ben is közvetlen hivatkozást találunk a Zsoltár 110,1-re.

2.) Ézsaiás 53,4: „Pedig a mi betegségeinket viselte, a mi fájdalmainkat hordozta”. Ki az, aki ezt tette? A Máté 8,17-ben Jézus saját magára vonatkoztatja ezt az igehelyet, amikor Péter házában meggyógyítja Péter anyósát, és így szól: „hogyan beteljesedjenek az Ézsaiás próféta által mondottak (Ézs 53,4): «Erőtlenségünket ő vette el, és betegségeinket ő hordozta». Az 1Péter 2,24-ben közvetett hivatkozást találunk az Ézsaiás 53,4-re, ahol azonban egyértelmű az is, hogy ez Jézusra vonatkozik.

Jézus názáreti prédikációja egy másik találó példája annak, hogyan lehet egy ÓSZ-i igehelyet Jézusra vonatkozóan értelmezni. Hivatkozással az Ézsaiás 61,1-2-re Jézus a Lukács 4,18-19-ben idézi ezt az igehelyet, és a 21. versben önmagára vonatkoztatja: „Ma teljesedett be ez az írás fületek hallatára”.

II. Példák arra, amikor a Bibliában nem szerepel a megoldás:

1. Az igazság napja: A Malakiás 3,20-ban ezt olvassuk: „De fölragyog majd az igazság napja számotokra, akik nevetet féltetek, és sugarai gyógyulást hoznak”. Ki az igazságnak ez a napja, aki nem égitest, hanem egy személy? Az A2 alapján ebben az esetben is nagyon gyorsan kitaláljuk, vajon kit is ért ezen a személyen a Biblia. Jézus az az igazság, amely Isten előtt megáll (2Kor 5,21). Az új Jeruzsálem lakosaira ez vonatkozik: „Éjszaka sem lesz többé, és nem lesz szükségük lámpásra, sem napvilágra, mert az Úr Isten fénylik fölöttük” (Jel 22,5). Ott maga Jézus lesz a nap, mert a városnak „lámpása a Bárány” (Jel 21,23b). Így jutunk el a következő eredményre: Jézus az *igazságnak az a napja*, amelyről Malakiás beszél.

2. Isten kézművese: Most pedig vizsgáljuk meg azt a rejtett kijelentést, amely a Példabeszédek 8,23+30-ban található a Teremtőre vonatkozóan: „Örök időktől fogva felkenettem, kezdettől, a föld kezdetétől fogva... mellette voltam mint kézműves” (Károli ford.). Az ÚSZ-ben mutatkozik be az, akiről itt leplezetten van szó. Jézus ezt mondja magáról: „Én vagyok az első és az utolsó” (Jel 1,17b); „Én vagyok az Alfa és az Ómega így szól az Úr Isten, aki van, és aki volt, és aki eljövendő: a Mindenható” (Jel 1,8). A Zsidók 13,8-ban szintén ez áll: „Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz”. Az ÓSZ kijelentése szerint Isten mellett volt mint kézműves, vagyis Ő volt az, aki véghezvitte a teremtést. Pontosan ez az, amit az ÚSZ teljes egészében feltár: „Mert benne [Jézusban] teremtetett minden a mennyen és a földön, a láthatók és a láthatatlanok” (Kol 1,16).

3. Jézus előfutárai: Az ÚSZ-ben Bemerítő János az, aki Jézusra mutat (Lk 1,15). Van az ÓSZ-ben is olyan valaki, aki Jézusra utal? Ha alaposabban körülnézünk az ÓSZ-ben, Sámsonat találjuk erre alkalmas személynek, akinek a történetét a Bírák 13-16 jegyzi fel. Sok hasonlóság van Sámson és Bemerítő János, ill. Jézus között.

A Bibliában hét nagy férfi születését Isten különleges módon jelenti be:

1. Izsák	- Sára meddő volt
2. Jákób és Ézsau	- Rebeka meddő volt
3. József	- Ráhel meddő volt
4. Sámson	- Mánóah felesége meddő volt
5. Sámuel	- Anna meddő volt

6. Beméritő János - Erzsébet meddő volt
 7. Jézus - Gábrriel angyal megjelent Máriának

- Hat esetben az asszonyok terméketlennek számítottak, csak Isten csodálatos munkája révén született fiuk. Sámson és Beméritő János is ide tartoznak.
- Sámsonról ezt mondja az angyal, amikor bejelenti a születését: „Istennek szentelt lesz az a gyermek már anyja méhében”. Jézuson kívül ez csak egy emberrel kapcsolatosan hangzik el, az pedig Beméritő János.
- Sámson születését angyal jelenti be, ahogyan Beméritő János születését is.
- „Akkor Mánóah ezt mondta az Úr angyalának [aki Sámson születését bejelentette]: Szeretnék téged itt tartani és egy kecskegidát készíteni neked. De az Úr angyala ezt felelte Mánóahnak:... Ha égőáldozatot akarsz készíteni, az Úrnak áldozd azt! ... Miért kérdezed a nevem? Titokzatos név az!” (Bír 13,15-18). Amikor itt az „Úr angyaláról” van szó, akkor ez Istennek nem az a küldötte, akivel a Bibliával több helyen is találkozunk. Itt nagyobb valakiről van szó, Jézusról, az Isten Fiáról, aki itt az ÓSZ-i időkben jelenik meg. Honnét tudjuk ezt? *Először is*: Mánóah áldozatot mutat be az angyalnak, mégpedig véres áldozatot. Ez imádat. Isten angyalainak valamelyike soha nem fogadta volna el, hogy áldozatot mutassanak be neki és imádják. A Jelenések 19,10-ben és a 22,8-9-ben megakadályozza az angyal, hogy János imádjá, és ezt mondja: „Az Istent imádd!”. Mánóah imádatát nem hárítja el az angyal. Ezért is mondja ezt Mánóah: „Istent láttuk!” (Bír 13,22). *Másodszor*: amikor Mánóah az angyal neve felől érdeklődik, ezt a rövid választ kapja: „Miért kérdezősködsz nevem után, amely olyan csodálatos?” (Károli ford.) Ez ugyanaz a név, amelyet az Ézsaiás 9,5 nevez meg: „Így fogják nevezni: Csodálatos...” Ebből a nézőpontból könnyű felismerni, hogy ez Jézus személyére utal.
- „Azután az asszony fiút szült, és elnevezte Sámsonnak” (Bír 13,24). Ennek a névnek a héber töve a nappal függ össze. Sámson nevét így lehetne lefordítani: a kicsiny nap. Itt ez a név a nagy napra, a világ világosságára utal.
- Sámson Jézusra utal, mert a Bírak 13,5b-ben ezt olvassuk: „Ő kezdi majd megszabadítani Izráelt a filiszteusok hatalmából”. A megváltást Jézus vitte végbe. Az Ő születését is úgy jelentette be az angyal, hogy megváltja népét és megszabadítja ellenségeitől. Így értjük meg a párhuzamokat Zakariás magasztaló énekében: „Áldott az Úr, Izrael Istene, hogy meglátogatta népét, és váltságot szerzett neki. Erős üdvözítőt támasztott nekünk... megszabadít ellenségeinktől, és mindazok kezéből, akik gyűlölnék minket” (Lk 1,68+69+71). Sámson is különleges erejével tűnik ki, és ő is az ellenség kezéből szabadítja meg népét. Akkoriban ellenségnek a filiszteusok számítottak.
- Sámson halálában vívta ki a legnagyobb győzelmet: „Így többet ölt meg halálával, mint ahányat megölt életében” (Bír 16,30b). Sámson teljes egészében odaadja az életét, hogy megszerezze a győzelmet Isten ellenségei felett. Ezzel megint csak az Úr Jézusra mutat, aki még a halálával is győzelmet aratott. Amikor Jézus

meghalt a kereszten, kivívta a végleges győzelmet Isten ellensége felett. Jézus győzelme elnyelte a halált.

4. A jeruzsálemi Arany kapu. Miért van zárva Jeruzsálem városának Arany kapuja? A válasz az Ezékiel 44,1-2-ben van:

„Azután visszavitt engem a szent terület keletre néző külső kapujához, de az zárva volt. Akkor ezt mondta nekem az Úr: Ez a kapu zárva marad, nem nyithatja ki senki, és nem mehet be rajta senki, mert az Úr, Izráel Istene ment be rajta, ezért marad zárva.”

Az alábbiakban az a célom, hogy bemutassam, miért nem érthetjük meg ezt az ÓSZ-i igehelyet az említett A2-es bibliaértelmezési alapelv nélkül. Ehhez pillantsunk bele először Jeruzsálem városfalának a történetébe. Az eredeti falnak tizenkét kapuja volt. A Nehémiás 3 és 12 meg is nevezi őket. Amikor Kr. u. 70-ben a rómaiak lerombolták Jeruzsálemet, a várossal együtt a falait is tönkretették. A történelem hányattatásai során több évszázadig volt a város török uralom alatt. 1537 és 1541 között *Nagy Szulejmán* újra felépíttette a város falait. 1541 óta állnak a mai óváros falai. Akik jártak Izraelben, ismerik a mai nyolc kapu nevét: Szemét kapu, Sion kapu, Jaffa kapu, Új kapu (csak 1885-87-ben épült fel), Damaszkusz kapu, Heródes kapu, István kapu és az Arany kapu. Hét kapu nyitva van, de az utóbbi, amelyet Keleti kapunak is neveznek, és szemben van az Olajfák hegyével, zárva van. Ennek indoklását az Ezékiel prófétától vett, fenti igehelyben találjuk meg, amely csak akkor válik érthetővé, ha Jézusra vonatkoztatjuk. Vagyis az Úr, Izráel Istene a fenti szövegben Jézus, a Krisztus, ill. héberül a Messiás. Krisztus már keresztülment ezen a kapun (Mt 21,1-11; Jn 12,12-15). A Messiás nem ezután jön el, hanem már járt itt! „De amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldte Fiát” (Gal 4,4).

De vajon ki zárta be a kaput? A muszlim Szulejmán hallott róla, hogy a Messiás az Olajfák hegye felől fog érkezni és Jeruzsálembe bevonulni. Ennek bibliai bizonyítékai a Zakariás 14,4-5-ben és az Ezékiel 43,1-4-ben található meg. Ezt megakadályozandó a törökök befalazták a Keleti kaput (= Arany kapu). Az gondolták, ezzel lehetetlenné teszik, hogy az eljövendő Messiás bevonuljon Jeruzsálembe. Ez a figyelemre méltó példa azt is mutatja, hogyan teljesíti be Isten a prófécákat a történelem során. A muszlim hitű törökök semmiképpen sem voltak érdekeltek abban, hogy a Biblia prófécái beteljesedjenek. Ők az ÓSZ szövegét zsidó értelmezés szerint fogták fel, de nem Jézusra vonatkoztatva értelmezték. Ez a téves értelmezés hitette el velük, hogy megakadályozhatják a zsidók által várt Messiás bevonulását. Ma a lezárt Arany kapu, amelyet minden turista lefényképez és minden zsidó látni akar, szavak nélkül is ezt hirdeti mindenkinek: az Úr Jézus már bevonult ezen a kapun, ezért van zárva, és zárva is marad.

A3: Hogyan kezeljük a Biblia tudományos szempontból releváns kijelentéseit?

Ha a Biblia az igazság könyve, akkor a XXI. században egy nagyon fontos és alapvető jelentőségű kérdés vetődik fel. Az elmúlt évszázadban, különösen az utóbbi évtizedekben a tudomány valamennyi területe sokat fejlődött. Képes még a Biblia

lépést tartani a modern tudományos ismeretekkel, vagy döntő kérdésekben túlhaladt rajta a tudomány? Ez egy jogos kérdés. Ha a Biblia valóban Isten Igéje, akkor nem lehetnek olyan megállapításai, bármilyen területre is vonatkozzanak, amelyek téveseknek bizonyulnak. Ha a Biblia tudományos kijelentéseit nézzük, a következő tíz pontot kell figyelembe vennünk:

1 Milyen kritériumok szerint kezeljük a Bibliában található, tudományos (vagy akár egyéb vonatkozású) megállapításokat?

1.1 A Bibliában megnevezett tudományos kijelentéseknek igaznak kell lenniük

A Biblia elsősorban a hit könyve, és ezért nem az a fő célkitűzése, hogy tudományos ismereteket közöljön velünk, valahányszor azonban tudományos kérdéseket tárgyal, ezeknek is igaznak kell lenniük. Mivel a Biblia az igazság könyve, nem lehet benne téves gondolat. Ez fontos feltétel, a Bibliának meg kellene ennek a feltételnek felelni.

1.2 A modern tudományos eredmények megerősítik a Biblia tudományos szempontból fontos kijelentéseit

Számos olyan tudományos ismeret létezik, amelyre csak a ma rendelkezésre álló műszertechnika vagy az azt megelőző tudományos ismeretek segítségével tehetünk szert (pl. számítógép nélkül nem lehet nagy ráfordítást igénylő, numerikus számításokat végezni; teleszkóp nélkül nem jutott volna előbbre a csillagászat; rakétatechnika nélkül nem volna lehetséges az űrhajózás; nem tehetnénk szert új ismeretekre az azokhoz szükséges, korábbi ismeretek nélkül). Ebben az összefüggésben különösen érdekesek a Bibliának azok a tudományos megállapításai, amelyekre az akkor rendelkezésre álló eszközökkel lehetetlen lett volna eljutni. A bibliai megállapításokat éppen az minősíti, különleges voltak éppen abban mutatkozik meg, amikor azt látjuk, hogy azok a tudományos ismeretek, amelyekre csak az utóbbi évtizedekben jutottunk el, összhangban vannak a Bibliával.

1.3 A Biblia tudományos szempontból releváns megállapításai az akkori nyelven fogalmazódnak meg

Ezenkívül figyelembe kell vennünk, hogy a Biblia íróinak az akkor használt nyelven kellett megállapításaikat megfogalmazniuk, nem volt rá lehetőségük, hogy a mi mai szakszókincsünkhöz folyamodjanak. Az én szakterületemen, az informatika területén, de néhány más tudományágban is elképzelhetetlenül gyorsan növekszik az ismeretek mennyisége. Az egyik, adatfeldolgozással kapcsolatos német/angol és angol/német szótár néhány éve két centiméter vastag volt. Az ezt követő kiadás, amely ugyanattól a szerzőtől származik, időközben kétszer olyan vastag lett. Ebből nagyon világosan látható, hogy szakszókincsünk állandóan gyarapszik. A Bibliának meg kell találni annak a módját, hogy az akkoriban használt nyelv bevett kifejezéseivel fogalmazza meg az alapvető tudományos megállapításokat. Ez egy újabb, triviálisnak nem mondható követelmény, amelynek a Biblia eleget kell, hogy tegyen. Ha tudományos tartalmú bibliai szakaszokat tanulmányozunk, nemcsak segítség, hanem néha egyenesen szükséges is, hogy a következőt tegyük: az ilyen

megállapításokat kellő gondossággal le kell fordítanunk a mai tudományos nyelvre, és ennek során a szöveg tartalmán nem szabad változtatnunk.

1.4 A Biblia tudományos szempontból releváns kijelentései gyakran a megfigyelő szemszögéből nézve (antropocentrikusan) fogalmazódnak meg

A tudományos eredmények ismertetésének egyik központi kérdése a geometriai vonatkoztatási rendszer megválasztása. Különösen a mechanikában egyszerűsödnek le a leírandó mozgásegyenletek, ha eredőként a koordinátarendszer megfelelő pontját választjuk meg. Ezért a csillagászatban az alkalmazástól függően különféle vonatkoztatási rendszereket szoktak használni. Az alábbiakban *a*-val jelöljük a koordinátarendszer eredőjét, ill. a választott alapsíkot:

- a megfigyelő helyzete a földön (*a* = a horizont síkja)
- a Föld középpontja (*a* = a Föld egyenlítői síkja)
- a Nap középpontja (*a* = ekliptika)
- a Tejút középpontja (*a* = galaktikus egyenlítői sík).

Jelenségek leírásakor a Biblia rendszerint a megfigyelő földi nézőpontját választja. Kivétel nélkül így beszél a napfelkeltéről, ill. a naplementéről (pl. Bír 5,31; Zsolt 50,1; Zsolt 104,19; Ef 4,26), jóllehet ezen a módon csak a látszólagos és nem a valóságos mozgási viszonyokat írja le. Egy másik tipikus példája a jelenségek leírásának a Józsué 10-ben található szituáció (részletesebben a [2] tárgyalja), ahol Izráel fiai úgy tudták legyőzni az emóriakat, hogy az Úr meghosszabbította a napot. Annak, aki a világúrból figyeli ezt a helyzetet, úgy látja, hogy a Föld megszűnt forogni (vagy lelassult a forgása). Aki a Földről figyeli ezt, annak ez úgy tűnik fel, mintha a Nap (látszólagos) mozgása szünetelne. A Biblia erről a tényállásról a földi megfigyelő szemszögéből számol be, és ezért tesz így tanúságot az esetről: „És veszteg maradt a nap, megállott a hold is” (Józsué 10,13).

1.5 A Biblia tudományos szempontból releváns megállapításai gyakran csak egy versben vagy esetleg csak egy mellékmondatban jelennek meg

Néha azt szeretnénk, ha részletes leírást kaphatnánk a nevezett tudományos aspektusokról. Így például beszámol arról a Biblia, hogy Peleg idejében „váltak szét a föld népei” (vagy a Károli fordítás szerint: „osztatott el a föld”) (1Móz 10,25; 1Krán 1,19). Ez utalhat a föld felszínén végbement kontinensvándorlásra, amely sokkal gyorsabban ment végbe, mint ahogyan a mai mérőműszerek azt kimutatni képesek.

1.6 A Bibliából levezetett bázistételek

Kezdetben minden tudományos elmülethez szükség van apriorisztikus (tapasztalatot, tényeket megelőző) előfeltevésekre, amelyek érvényességét elméleti úton nem lehet bebizonyítani. Ugyanakkor ezek alkotják minden elmélet-, ill. tudásrendszer elengedhetetlen alapját, és ezért ezeket bázistételeknek nevezik. A Bibliából fontos bázistételeket lehet levezetni. A Teremtés + evolúció = ? [3] c. könyvében a szerző a teremtéssel kapcsolatban 12 bázistételt vezet le és magyaráz meg, és ezeket szembeállítja az evolúciós elmélet bázistételeivel. Ezek az exegézis és következtetés útján nyert tételek ugyan nem azonos értékűek a Bibliával, de lehetővé teszik a

gyümölcsöző tudományos munkát. A bázistételek megdőlhettek a Biblia és a tudomány jobb megértése vagy új tények alapján, vagy pedig korrigálni kell őket. A Biblia Igéje azonban változatlanul érvényben marad (Mt 24,35).

1.7 Némely, tudományos szempontból releváns megállapítást a Biblia nem mond ki explicite, ezekhez következtetések formájában lehet elérkezni

Jézus visszajövele a Biblia központi üzenete. Látható módon történik majd meg, minden ember számára ugyanabban az időben: „meglátja minden szem... és a föld minden nemzetsége” (Jel 1,7). Ha ezzel a nagy eseménnyel kapcsolatosan a Lukács 17,34+36 mind nappali, mind éjszakai helyzeteket leír, akkor az csak úgy lehetséges, ha a föld gömb alakú. Egy olyan időpontban, amikor az emberek abból az elképzelésből indultak ki, hogy a föld lapos, különféle bibliai helyekből levont következtetések alapján el lehetett jutni arra a felismerésre, hogy a föld gömbölyű.

1.8 Ami ellentmondásosnak tűnik a Bibliában

Ha a tudományban egymásnak ellentmondó megállapítások találkoznak, **paradoxonról vagy antinómiáról** beszélünk.

A **paradoxon** (gör. ellenvélemény) látszólag képtelen, önmagának ellentmondó tényállás, amely szemben áll az általános tapasztalattal. Ha azonban alaposabban megvizsgáljuk, egy másik, magasabb szintű vagy speciális igazságot tükröz vissza. A fizikából vett példái ennek többek között a hidrosztatikai, az Olbers- és az ikerparadoxon.

Hidrosztatikai paradoxonnak azt a tényállást nevezik, hogy különböző formájú edények alján ugyanaz az erő hat, ha azonos az alapterületük, és ha ugyanazzal a folyadékkal ugyanaddig a magasságig vannak az edények megtöltve. Annak nincs jelentősége, hogy mekkora az edény keresztmetszete az adott magasságban vagy más helyen az edény alja felett.

Heinrich Olbers, orvos és csillagász (1758-1840) 1820 táján vetette fel azt a kérdést, miért lesz sötét az ég éjszaka. Akkoriban azt feltételezték, hogy a világegyetem térben és időben végtelen, amelyet egyforma csillagok töltenek meg, ebből következően azonban az égboltnak éjszaka is világosnak kellett volna lennie. A róla elnevezett *Olbers-paradoxon* úgy oldható fel, ha abból indulunk ki, hogy a világegyetem kiterjedése véges és kezdete időben meghatározott.

Az ellentmondások másik osztálya az **antinómiák**. Esetükben mindkét oldal (a tézis és az antitézis) látszólag egyformán jól megindokolható. A paradoxonokkal ellentétben az antinómiák nem oldhatók fel, a két megállapítás nem egyeztethető össze egymással.

Az egyik ismert, logikus antinómia az, ahogyan a sevillai borbély reklámozza magát: „Ez az ember borotválja a városában **az összes** férfit és **csak** azt a férfit, aki nem maga borotválkozik”. Ha feltesszük a kérdést: saját magát megborotválja-e vagy sem, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy erre a kérdésre az ellentmondásos megfogalmazás miatt nem lehet válaszolni. Ez a fent leírt férfi egyáltalán nem

létezhets. Ez az ellentmondás nem oldható fel, kivéve, ha meg nem fogalmazunk két új, logikus és korrekt, de tartalmukban egymástól különböző megállapítást. Vagy az egyik vagy a másik megállapítást kell választanunk:

a) Ez az ember a városában csak azokat a férfiakat borotválja, akik nem maguk borotválkoznak.

b) Ez az ember borotválja a városában az összes férfit (akkor ebben maga a borbély is benne van)

Paradoxonnak tűnő kijelentést találunk a Lukács 9,24-ben: „Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszti, aki pedig elveszti az életét érterem, megmenti azt”. Ha a mi három dimenzióból álló, térbeli és időbeli világunkból indulunk ki, akkor a megállapításnak nincs megoldása. Ha azonban ehhez hozzávesszük az örökkévalóságot, akkor a megoldás könnyen belátható. Mivel a Biblia az igazság könyve, tehetünk egy ilyen következtetést: a Bibliában vannak ugyan paradoxonnak tűnő megállapítások, ezek azonban vagy már a Biblia alaposabb tanulmányozása során vagy majd egykor az örökkévalóságban megoldást nyernek. Mivel az antinómiák hamis megállapítást tartalmaznak, a Bibliában nem fordulhatnak elő. A bibliai paradoxon további példái többek között a következők:

- Az ember döntése (Fil 2,12b) és Isten munkálkodása (Fil 2,13)
- Isten szabad kiválasztása (Ef 1,4) és az ember szabad akarata (Lk 15,18; Mt 23,37)
- Megigazulás egyedül hit által van (Rm 3,28), és a hit cselekedetek nélkül halott (Jak 2,17)
- Isten haragja és szeretete
- Kegyelem és ítélet.

1.9 A szövegösszefüggés figyelembevétele

Fontos bibliaértelmezési alapelv a szövegösszefüggés figyelembevétele. Bizonyos megállapítások egy meghatározott szituációra vonatkozóan igazak térben és időben. Gondoljuk meg azonban, hogy még az általános érvényű mondatok sem önmagukban állnak, hanem egy nagyon sajátos helyzetben hangzanak el. Az az ismert mondat, hogy senki sem juthat el az Atyához csak a Fiú által, általános érvényű, ugyanakkor azonban ezt Jézus egy beszélgetésben mondja Tamásnak, és egy teljesen egyéni kérdésre válaszol vele.

1.10 Poétikus megállapítások a Bibliában

A Biblia nyelvi gazdagságához hozzátartozik, hogy üzenetét irodalmi műfajok és stilisztikai eszközök sokféleségén keresztül tárja elénk. Költői megoldások különösen az imádatot és dicséretet tartalmazó szakaszokban fordulnak elő. A Biblia kifejezőeszközei között gyakran szerepelnek analóg poétikus szavak vagy fordulatok. Ez a szimbolikus ábrázolási mód különösképpen is együttgondolkodásra ösztönzi a bibliaolvasót. Itt nem helyénvaló a szó szerinti értelmezés, sokkal inkább gondos értelmezésre, dekódolásra van szükség, amelynek során a költői megfogalmazásokat tudományos szakkifejezésekkel vagy általánosan használt kifejezésekkel helyettesíthetjük. Azt, ahogyan az emberi embrió az anyaméhben

fejlődik, a zsoltáros imájában így önti szavakba: „Csontjaim nem voltak rejtve előttem, amikor titkon formálódtam, mintha a föld mélyén képződtem volna” (Zsolt 139,15).

2 Válogatott példák a Biblia tudományos szempontból releváns megállapításaira

Szemléltessük néhány példán, mit nyújt a Biblia tudományos kérdések vonatkozásában.

2.1 A világmindenség struktúrája

A csillagászat egyik alapvető kérdése, hogy milyen a világmindenség. Az elmúlt századok során sokat vitáztak arról, hogy véges-e vagy végtelen. Egyáltalán milyen a struktúrája? Milyen a geometriai formája? Mindent összevetve, napjaink legfrissebb publikációit is figyelembe véve, a következő eredményre jutunk: nem tudjuk, milyen a világegyetem! Nyilvánvaló, hogy nem vagyunk képesek feltárni, hogyan épül fel a mindenség. Két asztronauta, *Barrow* és *Silk* (1992) ezt a kérdést teszi fel: „Vajon választ találunk az űrkutatás legfontosabb kérdéseire 2000-ig?” És aztán saját maguk megadják a választ: „Ha arról a kérdésről van szó, hogy a kozmosz nyitott-e vagy zárt, joggal vagyunk erősen szkeptikusak. A múltban mindenesetre az eszközeink minden javulása gyakorlatilag csak hátráltatta ennek a kérdésnek a megoldását.” Ezeknek a problémáknak a megoldásában egy fikarcnyit sem haladtunk előre. Ma nyilvánvalóan távolabb vagyunk attól, hogy megismerjük a világegyetem struktúráját, mint valaha is voltunk.

Hatvan évvel ezelőtt volt egy figyelemre méltó **űrkutatási kongresszus**. A kongresszus végén kitaláltak valami különleges dolgot. Minden résztvevőt megkérdeztek, milyen igennel vagy nemmel megválaszolható kérdést tenne fel egy mindentudó bölcsnek. Miután mindenki megfogalmazta a maga problémafelvetését, az ismert belga kozmológus, Georges Lemaître (1894-1966) került sorra. Ő ennyit vetett papírra:

„Arra kérném a mindentudó bölcsset, ne válaszoljon, és ne fossza meg a következő generációkat a megoldás keresésének örömétől.” Nyilvánvaló, hogy ő már akkor felismerte, hogy erre a kérdésre nem lehet válaszolni. És ez az eredménye minden törekvésünknek mind a mai napig. Egy másik asztrofizikus a következőképpen foglalta össze tudásunk jelenlegi állását:

„A kozmológia sokkal több filozófiai feltételezést vesz alapul, mint a természettudomány összes többi ága. Ha arra kényszerülünk, hogy szűkebben értelmezzük annak a valaminek a határait, amit tudománynak nevezünk, és nem remélhetjük, hogy a kozmológia alapvető kérdéseire válaszolni tudunk, akkor be kell ismernünk, hogy a világmindenség alapjaiban megérthetetlen. A tudománynak be kell érnie annyival, hogy vannak kérdések, amelyek nem válaszolhatók meg. Ami ezenfelül megmarad, az az ismereteinkkel kapcsolatos elmélet.”

Ha mérleget vonunk, világossá válik: mostanáig senki sem volt rá képes, hogy leírja az univerzum struktúráját. Maradnak a meg nem erősített hipotézisek. A probléma megoldatlan.

A Biblia válasza: Most pedig tegyük fel a kérdést, ad-e erre vonatkozó választ a Biblia. Az a tapasztalatom, hogy minden, bennünket nyugtalanító és az emberiséget foglalkoztató, alapvető kérdés - tudományos kérdések is - valamilyen formában előfordul a Bibliában, és ott megtalálható ezekre a kérdésekre a válasz is. A világegyetem struktúrájával kapcsolatban a Jeremiás 31,37-ben találtam egy megállapítást: „Ezt mondja az Úr: Ha majd meg lehet mérni az eget odafent, és ki lehet kutatni a föld alapjait idelent, akkor vetem meg én Izráel utódait mindazért, amit elkövetett - így szól az Úr”. Ha a mai szakmai fogalmak használatával fordítanánk le ezt az ígéhelyet, valahogy így hangzana: „Ha majd az asztronauták ki tudják kutatni az univerzum struktúráját és határait, és ha ki tudják kutatni a Föld belsejét, akkor fogom én is elvetni Izráel népét.”

Ez egy nagyon érdekes bibliai vers, mert itt Isten két teljesen különböző dolgot köt össze, amelyeknek semmi közük sincs egymáshoz. Mi köze az univerzum struktúrájának Isten Izráel iránti hűségéhez? Semmi, egyáltalán semmi! Gyakran találunk a Bibliában ilyen helyeket, ahol egy megállapításon belül kapcsolódnak össze nagyon különböző és nagyon komplex témák. Miért teszi ezt Isten? Én a következő eredményre jutottam. Lehetséges, hogy az egyik kijelentés iránt nagy a bizalmunk, a másik viszont nehéznek és érthetetlennek tűnik számunkra. Ekkor Isten azt mondja, mint most ebben az esetben is, ha az egyiket belátod, akkor a másikban is ugyanolyan bizonyossággal hihetsz. Arról, hogy Isten hűséges a népéhez, éppen mi tehetünk tanúságot, akik éltünk a huszadik században, amikor Isten visszavitte népét Izraelbe, ahogyan azt évezredekkel korábban megígérte. Azonban én a másik megállapítást is merésznék tartanám. Hogy állíthatja valaki az ókorban, hogy senki sem fogja tudni kikutatni a világegyetem struktúráját és a föld belsejét?

Leszögezhetjük: a világon bárhol is indítják, minden olyan kutatóprogram, amely a világegyetem struktúrájának a kérdésével foglalkozik, olyan, mintha a kör négyyszögesítésével próbálna. Ez a probléma számunkra megoldhatatlan. Nem tudjuk, miért van ez így. Talán olyan komplex a világegyetem felépítése, hogy az ember szelleme és a rendelkezésére álló technikai eszközök nem elegendőek egy ilyen feladat véghezviteléhez. Végül is Isten gondolata volt, hogy megalkossa az univerzumot.

2.2 A csillagközi tér üres

Szeretnék még néhány példát hozni a természettudomány területéről, mert itt nagyon hatásosan megmutatkozik, milyen precízen írja le előttünk a Biblia a valóságot [4]. A Jób 26,7-ben találjuk a következő verset: „Ő terjesztette ki északot a kietlenség fölött, megerősítette a földet a semmiség fölött”. Ezt Jób mondja a Biblia egyik legrégebbi könyvében. Szeretném ezt a verset modern nyelven, szabad megfogalmazásban így kifejezni: „A csillagközi tér sötét, üres, és benne szabadon lebeg a Föld anélkül, hogy fel lenne függesztve valahová”.

Még nekünk is, akik a XXI. században élünk, az az első benyomásunk, hogy ez a megállapítás semmiképpen sem lehet igaz. Nem túl merész állítás ez? Tényleg üres volna a világűr? Hiszen csak a mi Tejútunk megközelítőleg kétszáz milliárd különböző csillagból áll. Ez már olyan elképzelhetetlenül nagy szám, hogy nincs olyan ember, aki eddig el tudna számolni, még ha semmi mást nem is tenne egész életében. Már az a tömeg is elképzelhetetlenül nagy, amely csupán a mi galaxisunkban megtalálható. Ez tonnában kifejezve $2,8 \cdot 10^{39}$ [= 2800 billió billió billió]. Hogy lehet ilyen immenzis (óriási) számok láttán az állítani, hogy a világűr üres?

A világegyetem anyaga legnagyobb részben hidrogén, anyaghányadának ez megközelítőleg hetven százaléka. Az egyéb anyaga lényegileg hélium. Számításaink során az egyszerűség kedvéért feltételezhetjük azt, hogy kizárólag hidrogénből áll. Ha a Tejút minden anyagát csak az általa elfoglalt térben egyenletesen elosztanánk, akkor egy köbcentiméterben – bármilyen hihetetlenül is hangzik – éppen négy hidrogénatom volna. Fejezzük ki most ezt számokkal! Minden köbcentiméter belélegzett levegővel $27 \cdot 10^{18}$ részecskét (molekulát) juttatunk a tüdőnkbe (nyugalmi állapotban minden lélegzetvétellel körülbelül 500 köbcentiméter levegőt szívunk be), vagyis 27 trillió vagy 27 millió billió részecskét! Az általunk belélegzett levegőhöz képest a Tejúton található matéria körülbelül 7 trilliószor ritkább. Ha ezt számokkal akarjuk leírni, akkor a 7 után 18 nulla következik (7 000 000 000 000 000 000).

A galaxisunkhoz legközelebb található galaxisok egyike az Androméda-köd, amely azonban már 2,25 millió fényévnnyire van. Ha a mi univerzumunkban fellelhető galaxisok az anyag felhalmozódásának „szigetei”, és már ott is ilyen ritkán oszlik el az anyag, mennyivel „üresebb” akkor az intersztelláris (csillagközi) tér, ha az univerzum egészét nézzük! Ez a sűrűség már csak negatív tízes hatványokban fejezhető ki, és a különböző szerzők véleményétől függően 10^{-31} és 10^{-34} g/cm³ között van. Az egész univerzum átlagában ez a tér több tízes hatvánnyal „üresebb”, mint a galaxisok egyébként is üresnek ismert tere. A Bibliának az a megállapítása, hogy „a csillagközi tér üres” abszolút mértékben precíz és találó.

2.3 A csillagközi tér sötét

A Jób 26,7-ben van még egy megállapítás: „a csillagközi tér sötét”. Első látásra ez a csillagászati állítás sem tűnik igaznak. Talán azzal érvelnénk, hogy hiszen a Nap mindent megvilágít, világegyetemünkben csodálatosan világos van. Itt csak azért van nappal világos, mert a Földnek atmoszférája van, amelynek következtében a Nap fénye teljesen egyenletesen oszlik el (*Raleigh*-szórás). Ha nem rendelkezne atmoszférával a Föld, akkor a Napot – még délben is – úgy látnánk, hogy a koromfekete égboltról tűz. Csak egyetlen egy világos helyet látnánk az égen, ott, ahol a napkorong elhelyezkedik. Minden más koromfekete volna. Pontosan ezt élték át az űrhajósok is, amikor a Holdon időztek. Azt mondták, a Föld olyan, mint egy fekete bársonyra helyezett kék gyöngyszem. Ez a helyzet a világűrben mindenütt. Még a Naphoz legközelebb elhelyezkedő égitesten, a Merkúron is a koromfekete égen világít a Nap. Ezért áll ez az Ézsaiás 50,3-ban is: „Feketébe öltöztetem az eget”. Amit Isten mond, az minden részletében úgy van, el egészen a csillagászati, a tudományos részletekig. De haladjunk még tovább, menjünk el a legvégsőig! Képzeld el, hogy a Föld nem a mi csillagrendszerünkön belül, hanem azon kívül van! Akkor pusztán szemmel egyetlen csillagot sem látnánk az égen. Tegyük fel, hogy

éppen félúton vagyunk az Androméda-köd és a mi Tejútunk között! Pusztán szemmel csak két pontocskát ismernénk fel, az egyik az Androméda-köd a másik a Tejút volna. Valahányszor felpillantánk az égre, a teljes sötétségbe pillantanánk bele. Egyetlen egy fénysugarat sem látnánk. Csak óriási teleszkópok használatával fedeznénk fel nagy távolságra található, egyéb galaxisokat. Az egyes csillagokat egyáltalán nem lennének képesek felismerni. Az a tény, hogy éjszaka a csillagos eget látjuk, azon múlik, hogy a Napunk és az égitest, ahol élünk, egy galaxison belül helyezkedik el. Mindazok a csillagok, amelyeket éjszaka az égboltunkon egyenként megfigyelhetünk, kivétel nélkül a Tejúthoz tartoznak. A mi szélességi fokunkról csak egyetlen egy világító pontot fedezhetünk fel, amely nem része a mi Tejútunknak, és ez az Androméda-köd. Ez azonban nem egy különálló csillag, hanem egy egész csillagrendszer. Mindebből láthatjuk, milyen különleges helyzetben vagyunk az univerzumon belül: mivel a Föld egy galaxison belül található, éjszakánként csillagos ég borul fölénk; mert a Nap „közelében” élünk, fényforrásunk van; és nappali világosságban csak azért lehet részünk, mert a Földnek atmoszférája van. Ettől eltekintve a csillagközi tér valóban abszolút mértékben sötét, ahogyan azt a Jób 26,7 reálisan leírja.

2.4 A Föld szabadon lebeg az űrben

A harmadik megállapítást, amely versünkben megtalálható, vagyis azt, hogy a Föld szabadon lebeg az űrben, *Johannes Kepler* (1571-1630) írta le fő művében, az *Astronomia novában* (1609) a róla elnevezett Kepler-törvények segítségével. Később *Isaac Newton* (1643-1727) a Kepler-törvényekből vezette le a gravitációs törvényt (1666). Az ókorban képtelenségnek tartották volna, hogy egy ilyen hatalmas földgolyó szabadon lebegjen a térben. A Biblia valóságghű leírásai – ezt itt is láthatjuk – messze meghaladják az ember adott pillanatban rendelkezésre álló, összes tudományos ismeretét.

2.5 A csillagok száma

A természettudomány területéről szeretnék még egy jellegzetes példát hozni, amely kivívhatja csodálatunkat. Ez a csillagok száma. A mai csillagászati becslés szerint (sztellárstatistika) univerzumunkban körülbelül 10^{25} csillag van. Valóságos számuk alighanem még ennél is lényegesebb nagyobb, hiszen a legnagyobb teleszkópok hatótávolsága is korlátozott. Ki képes egyáltalán elképzelni is, mekkora ez a szám a valóságban? A Jeremiás 33,22-ben Isten mond nekünk valamit a csillagok számáról: „Amilyen megszámlálhatatlan az ég serege, és megmérhetetlen a tenger fövénye...” Itt Isten a csillagok számát a tengerparton heverő homokszemekkel hasonlítja össze. Egyiket sem lehet megszámlálni. Nem merészség ilyen kijelentést tenni az ókorban? Akkoriban a csillagászat volt a létező legfejlettebb tudomány. Meg voltak róla győződve, hogy megközelítőleg háromezer csillag létezik, mert szabad szemmel csak ennyit láttak. Akkor még senki sem gondolt távcsőre vagy teleszkópra, így ez a szám tudományosan megerősített ismeretnek számított.

Egyszer csak megjelent egy Jeremiás nevű ember, akinek soha semmi köze nem volt az asztronómiához, aki azonban azt állította, hogy megszámlálhatatlanul sok csillag van. Képzeljük el, hogyan beszélget egymással egy korabeli csillagász és Jeremiás. A csillagász megróttá a prófétát:

- Jeremiás, el a kezekkel ezektől a komoly, tudományos problémáktól! Sejtelmek sincs a modern csillagászatról. Az állattenyésztéshez bizonyára értesz, tudod, hogy kell juhokat legeltetni, de ugyan mit tudsz a csillagokról?

Jeremiás válaszát valahogy így tudom elképzelni:

- Igaz, hogy egyetlen szemeszter csillagászatot se hallgattam, viszont van a ti szakmai tudásotokkal szemben egy nagy előnyöm, ismerem Azt, aki a csillagokat alkotta. Ő bízta rám a csillagok számának a titkát. Ő mindig igazat mond, és én hiszek is Neki. Így azt írom le, amit Ő kijelentett nekem.

Figyelemre méltónak tartom, hogy a XXI. századi tudomány is csak sejtí, mit jelent Jeremiásnak ez a mondata, vagyis hogy a csillagokat valóban senki sem képes megszámlálni. Még a leggyorsabb komputer sem képes rá. A gyors komputerek ma másodpercenként tízmilliárd számítási műveletet végeznek el. Ha egy ilyen nagy sebességű számítógépet alkalmaznánk, hogy egyszer elszámoljunk addig, ahány csillag van, vajon meddig dolgozna azon a gép? A feleleten csak ámulhatunk: harmincmillió évig kellene ennek a számítógépnek megszakítás nélkül számolni! Jó, ha Isten „kivezet a pusztába” bennünket, miközben elmélkedünk és számolgatunk, hogy észrevegyük, valójában milyen nagy Ő, és milyen bizonyos az, amit Ő mond. Felismertük, hogy nincs olyan ember, aki meg tudná számolni a csillagokat, sőt még a számítógép sem képes erre. A Zsoltár 147,4-ben az áll, hogy valaki mégis megtette ezt, és ez maga a Teremtő volt. Róla mondja a zsoltár: „Elrendeli a csillagok számát, és mindnyájukat nevéől nevezi” (Károli ford.).

Senki se tudna nevet adni az összes csillagnak, erre egyedül a Teremtő képes. Neki se időre, se teleszkópra, se komputerre nincs ehhez szüksége. Nagy Urunk van, nagy Teremtőnk van! Bizalommal lehetünk iránta mindabban, amit megállapít. És ezért olvassuk az Ézsaiás 40,26-ban: „Tekintsetek föl a magasba, és nézzétek: ki teremtette az ott levőket? Előhívja seregüket szám szerint, néven szólítja mindnyájukat. Olyan hatalmas és erőteljes, hogy egy sem mert hiányozni”. Az Ő figyelmét semmi sem kerüli el. Ha Isten érdeklődése minden egyes csillagra kiterjed, akkor mennyivel inkább gondol ránk! Minden egyes ember fontos neki, hasonlíthatatlanul fontosabb, mint bármelyik csillag, hiszen az csak egy halom matéria.

Irodalom

[1] Gitt, Werner: A csodálatos ember, Evangéliumi Kiadó, Budapest

[2] Gitt, Werner: Csodák és csodálatos dolgok, Evangéliumi Kiadó, Budapest

[3] Gitt, Werner: Teremtés + evolúció = ?, Evangéliumi Kiadó, Budapest

[4] Gitt, Werner: Jelek a mindenségéből, Evangéliumi Kiadó, Budapest

A szerző: Werner Gitt 1937-ben Raineckben (Kelet-Poroszország) született. 1963-tól 1968-ig a Hannoveri Műszaki Egyetem (Technische Hochschule Hannover, ma Leibniz Universität Hannover) hallgatója volt, ahol okleveles mérnöki végzettséget (Dipl.-Ing.) szerzett. 1968-tól 1971-ig az Aacheni Műszaki Egyetem Automatizálási Intézetében (Institut für Regelungstechnik, Technische Hochschule Aachen) dolgozott. Kétéves kutatói munkáját követően elnyerte a mérnöki tudományok doktora (Dr.-Ing.) címet. 1971-től 2002-ig a Szövetségi Műszaki Fizikai Kutatóintézet informatikai részlegét

(Physikalisch-Technische Bundesanstalt, Fachbereich Informationstechnologie) vezette Braunschweigben. 1978-ban az intézet igazgatójává és professzorává nevezték ki. 1984 óta vendégelőadó a bázeli független teológiai egyetemen (Staatsunabhängige Theologische Hochschule Basel). Nős, két felnőtt gyermek édesapja.

A fenti írás megjelent: Theologische Beilage zur STH-Postille Nr. 2/2006, 1-8. o.
Theologische Beilage zur STH-Postille Nr. 3/2006, 1-8. o.